

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Kasım 1954

İÇİNDEKİLER: ~~~~~

İfuzur'un Manevi Alemi	Mehmet GÖKALP
Kandıra'da Derlenmiş İnanmalar	Muzaffer UYGUNER
Bir Tenkit Üzerine - I -	Hikmet DIZDAROĞLU
Bir Saz Şairi: İsmiyok	Raci DAMACI
Bir Çukurova Ağdı	Hüseyin YANIK
Halk Dans ve Müziğimiz ve Katle Bromham	Sadi Yaver ATAMAN
Yurt İçin Ağhyan Üç Benli Kız	Ali Rıza YALGIN
Çumra'nın Alan Köyünde Düğün	Veli VAROL
Rayburt Türkölisi	Tarik ORHAN
Bir Masal: Lâf Ebesi	Mehmet KALKANOĞLU

Bize Gelen Kitaplar

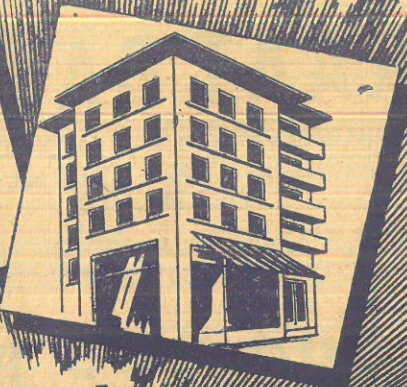
Sayı: 64

Kuruş: 25

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

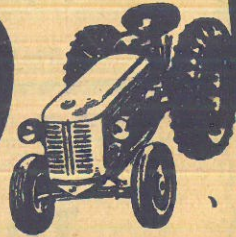

OTOMOBİL

1954 YILINDA

TRAKTÖR

500.000

LİRALIK İKRAMİYELER

ALTIN VE PARA İKRAMİYELERİ

3000
ALTIN

İKRAMİYELİ
GRUP
MEVDUATI

YATIRACAĞINIZ PARANIN

2 Mislini
Kazandırır

TÜRK TİCARET BANKASI

HER 150 LİRAYA BİR KURA NUMARASI

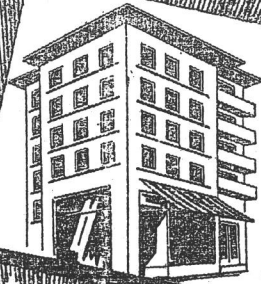
Millî Eğitim Bakanlığı tara-
findan gönderilmiştir.

MİLLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

OTOMOBİL

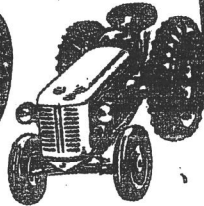

1954 YILINDA

500.000

LİRALIK İKRAMİYELER

TRAKTÖR

İKRAMİYELİ
GRUP
MEYDUATI
YATIRACAĞINIZ PARAMIN
2 Mislini
Kazandırır

ALTIN VE PARA İKRAMİYELERİ

TÜRK İCARET BANKASI

HER 150 LIRAYA BİR KURA NUMARASI

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından
fincanları ödünç verilmiştir.

POPÜLER ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAN, AYLIK
MILLÎ EĞİTİM DERGİSİ

Kasım 1954

İÇİNDEKİLER: 1954-1955 YILI İÇİNDEKİLER

Hazırladığı Sınavlar Akademi	.....	Mehmet GÜNALP
Karşıda da Değişmiş İnançlar	.....	Mehmet UYGUNER
Elle İstihlak Üçüncü - 2 -	.....	Mehmet İNCEBAĞCI
Elle Söz Şakii: İnançlar	.....	Reza BAKI
Ule Çukurova Ağrı	.....	Hüseyin YANIK
Halk Dava ve Mücadelesi ve Milli Tercüme	.....	Mustafa AKTAN
Millî İçin Ağır ve Sıkı Pro	.....	Ali Kemal BAKI
Çukurova'nın Alın Karşılığı	.....	Yel YAROL
Yayınlar İnançlar	.....	Mustafa AKTAN
Ule Çukurova Ağrı	.....	Mehmet İNCEBAĞCI

MILLÎ KÜTÜPHANE
ANKARA

Bir Tenkit Üzerine

— I —

Yazan: HİKMET DİZDAROĞLU
Muğla Lisesi Müdürü

Cevdet Canbulat meslekdaşımızın Cahit Öztelli'nin «Dertli ve Seyrani» adlı eseri hakkındaki yazısını(1) okurken, «Sanat güçse de tenkid de kolay değildir.» sözünü hatırladım. Gördüm ki, sayın arkadaşımız bütün çabalarına rağmen, yanlış bulayım ve düzeltiyim derken, hem yanlış, hem de yanıltıcı yargılardan kendini kurtaramamış. Halbuki, yazısında ısrarla belirttiği «dikkat» i yerleri kadar gösterebilseydi, bu yanlışmalara retçi gelir ve herbiri lohusa kadına bir hediyeye getirir.

II — ADVERME ve ADLAR
HAKKINDA:

Çocuk doğduktan 24 saat sonra, yakın akrabalarından biri veya dedesi veya babası tarafından, kulağına ezan okunmak suretiyle adı konur. Bittabi adverecek şahıs abdest almıştır. Ezanı okur ve çocuğun kulağına adını üç defa tekrarlar. Bundan sonra şerbet içilir veya sair şeyler ikram edilir.

Herkesin bir esas adı —ki ezanla verilir— bir de göbeği kesilirken ebe tarafından verilen adı vardır. Daha çok alle büyüklüklerinin adları verilir. Evvelce doğan bir çocuk yaşamamışsa çocuğa anne veya babasının adı da verilebilir. Doğduğu ayın adı —Ramazan, Sefer, Şaban, Muharrem gibi— veya mukaddes gün veya gecelerin —Kadir gibi— adının verildiği de vakidir.

Çocuk, adını çekmemek durumuna düşerse değiştirilir. Adını çekmemek, gelişemeyeceği şeklinde belirtir. Göya adını değiştirmekle gelişme olmuştur.

Adlar üzerine bazı tâbirler ve ilençler vardır. Adlara ait tekerlemeler ve mânîler de düzenlenmiştir. Adı anılan biri için «kulakları çınlasın!» denir. Adı anılan kötü biri ise, «yüzünü şeytan görsün, yüzünü köpekler görsün» denir.

Adların mahalli söyleniş şekilleri de vardır. Ahmet - Âmet, Gülüm - Güsüm, Emine - Emne, Ayşe - Anşa, Hüseyin - Hüsen; İsmail - İsmayıl, Hatice - Hatçe, Mehmet - Memet, Salih - Sali, Rifat - Urfet, Recep - İrecep gibi.

düşümecek, dolayısıyla «doğru» yu «yanlış» a çevirmek durumundan kurtulacaktı.

İlkin, makalenin hangi sebebin tahrik ettiğini bilemiyoruz. İlle yanlış bulmak ve eseri çürütmek gibi bir duygu ile yazıldığı seziliyor. Uzun tenkid yazısının bir tek yerinde olsun eserin başarılı tarafına dokunulmamış. Eser bu vasıftan mahrum bulunsaydı, kendisine hak verirdik. Kaldı ki, «Öztelli, araştırmalarında titizdir. Karşılaştırmalarını zengin bir malzemenin süzgecinden geçiriyor. Bu bakımdan yazılarının ve eserlerinin ilmi sıhhatine güvenilebilir.» yangısını veren de başkası değildir.

Her ikisi de dosturlar, her ikisi de dostumdur. Ancak, gerçek sevgisi, dostlukların üstündedir. Bu bakımdan Canbulat, arkadaşının kitabında da olsa, bilimsel yanlışları bulup gösterirken kendisine birşey denemez. Yeter ki, hareket noktası ve dayandığı temel sağlam olsun. Arkadaşımızın makalesinde ise, inandırıcı ve güven verici delillere bağlanılmadığını görüyoruz.

Canbulat, öfkeli yazısının daha ilk paragrafında, bir bilgi yanlışına yer vermektedir: Cahit Öztelli'nin, «... eserleriyle folklorumuza bir canlılık, bir çalışma gücü» getirdiğini ifade ederek, «Öztelli'nin eserleri folklorla değil saz şairleriyle ilgili bulunduğu göre, folklorla âşık edebiyatını birbirine karıştırmıştır. Halbuki, bir tartışma vesilesiyle yine bu sütünlarda çıkan bir yazımızda da belirttiğimiz gibi, folklorla âşık edebiyatının konuları, kadroları ve mahiyetleri arasında fark vardır. Arkadaşımızın uzun bir paragraf boyunca hep folklor dan ve folklor araştırmalarından bahsederek saz şairlerine ait metinlerin toplanmasını da folklorun çerçevesi içine sokması, bu alanda vazih ve kesin bir sonuca ulaşmadığı intibamı uyandırmaktadır. Bir defa daha işaret edelim ki, ferdî mahiyetteki her mahsül, folklorun kadrosu dışındadır; aynı sebep, saz şairlerini folklorun ve halk edebiyatının değil, âşık edebiyatının inceleme konusu alanına sokmaktadır.

Tenkidci, Öztelli'nin kitabında «en önem-

li» yanlış olarak «uydurma, değiştirme ve katma» lar buluyor. Eğer böyle birşey varsa şüphesiz, yerden göğe kadar haklıdır. Fakat, biraz aşağıda misalleriyle göstereceğimiz gibi, bu iddia gerçek olmaktan uzaktır: Kendince doğru bulmadığı metinlerin asıllarını vermeye çalışırken, iddiasını unutmuşçasına, gelişmeye düşüp kelimeler «uyduruyor», «değiştirme ve katma» lar yapıyor; işin en kötüsü, «doğru» yu «yanlış» a çeviriyor! Bunları aşağıda sıralıyoruz:

1. Sayın tenkidciye göre,

Hün u giryem cılar içre karışmaz

mısramın (Dertli Ve Seyrani, S. 44, No. 19) doğrusu şudur:

Hün-u giryem cılar içre karışmaz

Çünkü, ilk şekilde «vezin kırılmış (?)», durak yeri bozulmuş» tur! Halbuki, ne «vezin kırılmış», ne de «durak yeri bozulmuş» tur. Zira, manzume hece vezni ile yazılmıştır, bir koşmadır, 11 heceli ve 4-4-3 duraklıdır. Manzumede hece sayısı 11 olduğuna göre, sayın tenkidcinin vezin sakatlığını nereden çıkardığını bilemiyoruz. Durak yerinin değişmesi ise, varit değildir. Öyle anlaşılıyor ki, arkadaşımız, saz şairlerinin manzumelerinde durakların mutlaka 6-5 olması inancındadır. Bu, temelsiz ve bilimsel dayanağı olmayan bir düşüncedir. Âşık edebiyatı mahsüllerinin çoğu 6-5 duraklı olmakla beraber, hepsinin aynı durakla yazılması zarureti yoktur; ortaya böyle bir kuralla çıkan da görülmemiştir. Tam tersine, «Halk vezinlerinde durguların değişmesi umumî bir kaidedir ve iyi ki böyledir. Çünkü bu sayede ahengin zenginliği elde ediliyor.» (İsmail Habip Sevtik, Edebiyat Bilgileri, S. 205). Aynı konuda, halk şairi üzerinde etraflı incelemeleri bulunan rahmetli Rıza Nur da şöyle demektedir: «Sezur (durgu) değiştirmek monotonluğu gidermek için müessir bir vasıta, ve Türk orijinal şiirinin en mühim bir esasıdır.» Türk Halk Revüsü, No. 7, Şubat 1937, S. 27-1628).

Ortada bu gerçekler varken, veznin «kırık» lığından(?) bahsetmek, durakları «bozuk» göstermek, tenkidcinin, kanaatlerini kontrolden geçirmedikçe açığa vurmuyor mu?

Sonra, işin en garip tarafı, orijinal metin diye verilen mısram da 11 heceli ve 4-4-3

duraklı olmasıdır! O halde bu mısramda da veznin «kırık», «durak yeri bozulmuş» tur! Arkadaşımız biraz dikkat etselerdi, 19 numaralı koşmanın birinci kıtasının 4., üçüncü kıtasının 2. ve 3. mısraları hariç. 4-4-3 duraklı olduğunu görecek ve, aykırı mütalâada bulunmayacaklardı.

Gelelim meselenin öteki yanına: Neden,

Hün-u didem deryalara karışmaz

yanlıştır da,

Hün-u giryem cılar içre karışmaz

doğrudur? Bu konuda inandırıcı deliller verilmesi gerekirdi. Yazıda böyle birşeye rastlamıyoruz. Sadece makalenin bir yerinde «Dertli» nin en eski ve belki de en güvenilir» divanının kendisinde olduğunu söylüyor ki, bu, bir anlam ifade etmez. Bir defa, divanın «en eski» olduğu nereden belli? Sonra, «en eski», her zaman «en güvenilir» demek değildir. Bilim dünyasında yüzlerce örneğini görüyoruz. Cahil bir müstensih elinde metnin ne hale geldiğini arkadaşımız da çok iyi bilir. Mevcut divanın «en eski» ve «en güvenilir» olduğunu ispat etseydi, söylediklerine inanmak zorunda idik. Ortada böyle bir şey bulunmadığına göre, sözleri kavli-i mücerrette kalıyor.

Buna karşılık, eğer doğru diye gösterdiği metinleri oradan almışsa, diyeceğiz ki, elindeki divan asla «en güvenilir», hattâ «güvenilir» olmaktan uzaktır. Zira, gerek burada, gerekse diğer maddelerde açıklandığı ve ispat edildiği gibi, verilen metinler yanlışlarla doludur, tatmin edici değildir.

Nihayet, Cahit Öztelli'deki metnin daha doğru olduğunu belirtelim. Çankırı'lı Ahmet Talât (Onay) (Âşık Dertli, Hayatı, Divanı; S. 86) ve Fuat Köprülü (Türk Saz Şairleri, III, S. 674)' de mısra, Cahit Öztelli'nin kaydettiği şeklindedir.

Kendilerine bir yeni metin verelim: Hâşim Nezihi Okay'ın son çıkan «Âşık Dertli Divanı» nda geçen mısra ve onun içinde bulunduğu beyit şöyledir. (S. 48-49, No. 44):

Aşk atına binmiş olsam yarışmaz

Gözüm yaşı deryalara karışmaz

Buna ne diyeceğiz? Uydurma mı? Kasıf bir müdahale yapılmamışsa, cönkte böyle yazıldığı, yahut ağızdan böyle tesbit edildiği için, erbabi buna varyant der. Bu takdirde, «uydurma», «değiştirme» ve «katma» sözleri yeniden yerini bulmamış demektir,

İsmiyok

- I -

Yazan: Raci DAMACI

Türk büyüklerinin, «Arama ile bulunmaz meğer rast gele» sözü ne kadar doğrudur. Fakat bu büyüklerin, «Arayan belâsını da bulur mevlâsını da.» sözü bundan daha kuvvetli ve daha kıymetlidir. Eğer her aradığımızı tesadüfe bağlarsak vay halimize..

Türk topraklarının altında bugüne kadar aranmamış, keşfedilmemiş ne kadar kıymetler var ise, üstünde de gelmiş geçmiş veyahut halen dipte ve köşede kalmış çok değerli Türk zekâsı, Türkün hudutsuz kabiliyeti mevcuttur. Buna yalnız folklor sevenlerimiz değil, bütün kıymetli bilginlerimiz de inanmışlardır.

Biz, bugün, bir tesadüf eseri değil, doğrudan doğruya aramak ve araştırmakla bulunmuş olduğumuz «İSMİYOK» mahlaslı bir halk şairimizi tanıtmaya çalışacağız.

Bu halk şiirimizin asıl adı «Teymur»dur. 1860 da bugünkü Sovyet Rusya elinde bulunan Batum vilâyetinin Acara kazasının merkezi olan «Hula» da doğmuştur. Babası, Hamsî oğlu namile maruf Acara hanedanından Şerif paşadır. Tahsilini, babasının hususî olarak tayin ettiği hocalardan yapmış, gerek Osmanlı devletinin ve gerekse Çar hükümetinin vermiş oldukları mahallî ve idarî muhtelif memuriyetlerde bulunarak babası gibi paşalık rütbesine kadar yükseldikten sonra 'eli üç yaşında iken Acaranın «Koçah» köyünde tifodan vefat etmiştir.

Gerçi biz bugün Teymur Paşanın 1293 harbinden sonra gerek Çar Hükümetine ve gerekse bugünkü Sovyet İdaresine karşı yaptığı Millî Teşkilât ve siyasî hayatından bahsedecek değiliz. Bu cihetin bizim araştırmalarımızla ilgisi de yoktur. Ancak: «İSMİYOK» namile tanıdığımız şairin bir çok sebeplerle yazdığı elimizde mevcut kıymetli şiir, deyiş ve destanlarına mevzu olan hâdiselerî bir kaç satırla anlatmadan geçemeyeceğiz. Şairimizin evvelâ izahsız olarak bir şiirini yazıyoruz:

Ahmer yamağına, gül dudacağına,
O mah cemalüne kim kurban olsun.
Selvi kamaletine, hem bulacağına;
Bilür gerdanına kim kurban olsun.

Kaşların yay gibi daim ols atar,
Kırpkıkların ucu bağrıma batar,
Şah memen üstünde gonceler biter,
Şirin İhsanına kim kurban olsun.

Çeşmin hüküm ediyor Sultana, Şaha,
Arz ile Semaye Şems ile Aya,
İSMİYOK'u saklı böyle bir aha,
Lütf-ü İhsanına kim kurban olsun..

Doksanüç harbini müteakip Batum ve Acara havalisinin Çar Rusyasına devrinden sonra bir taraftan Acara'nın tanınmış ve nüfuz sahiplerinden olan Hamsî Oğullarının her birine birer memuriyet ve rütbe verilmiş ve diğer taraftan da yine birer bahane ile bu rütbe sahiplerinin nüfuz, millî birlik ve benliklerini kırmak üzere her birine muhtelif cezâlar tertip edilerek birer, ikişer yurtlarından uzaklaştırılmağa başlanmış ve bu meyanda şairi de yine bir töhmetle muhtilden ayırmışlardır. Mutekit ve her an kadere razı olan şair bu ayrılığı şöyle tarif ediyor:

Sırrı hikmetinden sual olunmaz,
Görek sonu neye varır halimiz.
Cihve ilâhî akden bilinmez,
Ne murat etmiştir bak sultanımız.
İnsan böyle itikatta olmak,
Bu bir musibettir haktan bilmeli.
Kaderin ne ise razı olmak,
Hiz eyler elbetle ol süphanımız.

Kul ölmez kaderin tek görmeyince,
Hızır yardım etmez sukûlmayınca,
Mustâbet kemalın tek bulmayınca,
Hayre devr eylemez maslahatımız.

«TEYMUR» sabırlı ol daim şükür eyle,
Gece gündüz yaratam zilkr eyle,
Nemrut, Seddat, Takyanusu fikr eyle,
Fıravın'a teşbihin hükümdarımız...

Bu suretle yurdundan uzaklaştırılan şair, yabancı yerlerden yazdığı mektupların birisinde şöyle diyor:

Terki vatan edüp azmî rah ettik,
İnayet umarız süphanımızdan..

Ahır gurbet eli ihtiyar ettik,
Cüda düştük ehl-ü ayallımızden.

Cümle akrab, yoldaş ile gördüğüm,
Fırak-ı aşk ile kaynayıp çoştum,
Kavim kırılıbdan uzağa düştüm,
Taktâdr böyle inilş yezdanımızden.

ARAŞTIRMALARI

Selâmın yetişsin umum millete,
Sabr edek bir müddet böyle vahmete,
Biz hizmet ederdik sadık devlete,
Asla ei çekmedik vicdanımızdan..

Tevekkül babından olmazam cüda,
Vatana, millete bu canım feda,
İSMİYOK işini iy eder hüda,
Kat-ı ümit etmem süphanımızdan.

Şair iki evlidir. Uzun zaman ayrı düştüğü vatan hasretine valide, kardeşlerle iki eşi ve çocuklarının iftirakına dayanamayarak hasretini tıpkı Emrah gibi ne güzel ifade ediyor:

Kısmetim kalsın yitirsem,
Vatanıma varsam şimdi.
Kuş olup bağına konsam,
Yavrularım görsem şimdi.

Garibem yurdumdan güçtim,
Ayrılık badesin içtim,
Kardeşlerden uzak düştüm,
Arayıpta bulsam şimdi..

Aşa çıkar ah-ü zarım,
Ruz-i şeb budur efkârım,
Evde kaldı çifte yarım,
Hallerini bilsem şimdi.

TEYMUR'am saynayup çoştum,
Vatan hasretile plştım,
Dağlarından ayrı düştüm,
Ben (KOÇAH) Çar olsun şimdi.

Günlerle beraber Çarın siyaseti de ilerliyor. Öteden beri Aşağı ve Yukarı Acara'da ekseriyet Türklerde olduğundan bunu peyderpey Hıristiyanlığa çevirmek üzere Hükümet tarafından 1911 de pek az olan gayri müslimler için «HULA» da bir kilise yaptırılıyor. Buraya bir de misyoner bir papaz gönderiliyor. Papazın vazifesi din neşriyle hıristiyanlığı yaymak ve ekseriyeti temine çalışmak. Fakat buradaki Türklerin ve Müslüman halkın bir birlerine bağlılığı karşısında netice alamıyacağını anlayan papaz, kendisine içerden yardımcı aramağa baş vuruyor. Nihayet «Kedeller» köyünden Cinoğlu Hafız adındaki birisini elde ediyor.

Buradaki Türklerin ve bilhassa Türk kadınlarının Hafıza itimatları olduğundan bundan istifade eden papaz Müslüman kadınlarını Hafız delâletle işgal ettirerek Kilisedeki kıymetli eşya ve resimleri kendilerine gösterdiğini bildiriyor...

Başlarında çarşaf, yüzlerinde peçe olarak kiliseyi gezmeğe ve görmeğe giden Türk kadınları içerde kimsenin bulunmadığını gö-

rünce yüzlerini açarak serbestçe resimleri seyretmeğe başlıyorlar. Halbuki papaz burada saklandığı bir yerden elindeki fotoğraf makinesile bunların muhtelif resimlerini çekiyor.

Bu resimleri, işte, Acara halkının hıristiyanlığa olan sevgi ve meyilleri ve işte kiliseye gizli olarak devam eden Müslüman kadınlarının resimleri! Bunların serbestisinin temini için öteden beri kendilerine mâni olan nüfuz sahibi Türklerin ve bilhassa Hamsî Oğullarının buralardan uzaklaştırılması lâzımdır, diyerek bir mektupla resimleri Hükümet merkezine gönderiyor. Bunu haber alan Paşa derhal Çar nezdinde teşebbüse geçerek papazı buradan uzaklaştırıyorsa da bilâhare yine bir bahane ile şairin memuriyetini Gürcistanın merkezi Kutayis'e naklediyor. İşte uzun zaman burada kalan şairin bir kaç deyişi:

Müzevir yüzünden, düşman serinden,
Vatan tutup gurbet eli beklerim,
Hükümet kahından, küffar zulmünden,
«MİGREL» İstan çölleri beklerim.

Yok adalet zulum, himaye çoktur,
Ya sürgündür söm yahut bir oktur,
Gaddarlara karşı kuvvetim yoktur,
Adaletli bir hükümdar beklerim.

Tevekkül ol halkta sabr eyle TEYMUR,
Kötüler akıbet belâsın bulur,
Elbet bize haktan bir imdat olur..
Cenabî Allahtan imdat beklerim.

Papas için yazdığı başka bir deyiş:

Kendim gurbetteyim, canım silada,
Vatanın hasreti çıkmaz gönlümden.
Kadir meviam bizi erdir murada,
Eş, ahbab, kardeşini çıkamaz gönlümden.

İhtiyar validem arzumu çeker,
İkişer ailem gözyaşı döker,
Aklıma geldikçe tütünüm titer,
Yavrularım asla çıkmaz gönlümden.

Gece gündüz göz yaşımı dökerim,
Komşuların tasretini çekerim,
Bundan başka yoktur benim kederim,
Milletin sevdası çıkmaz gönlümden.
Taktirimiz böyle mevlaan işi,
Emr-i İlahiye kim durur karşı,
Musallat eyledi kâfir keşişî,
Melunun hiddeti çıkmaz gönlümden.

İSMİYOK kendine sığın zulm etme,
Tevekkül babına asla terk etme,
Fahri âlem Mustafayı unutma,
Halkın inayeti çıkmaz gönlümden..

Ağtılar:

Bir Çukurova Ağdı

Yazan: Hüseyin YANIK

Çukurova'nın tepeleri arasına kurulmuş olan zengin ve şirin Kadırlı'nın kuzeyinde dağlar arasında bir Mezi Köyü vardır. Bu köyün güneyine düşen bir saat uzağında Çalın Dağı denilen meşum bir dağ var. Buna Kartal dağı da derler. Bu dağda uğursuz bir mağaranın bulunduğu inanılır. Dağın eteğinden bir patika, bir yayla yolu geçer. Buradan vaktile gelip giden yolcular, her hafta Cuma geceleri burada bir kadının acıklı acıklı şu ağdı söyleyip arkasından hıçkırarak ağladığını gördüklerini söylerlermiş:

Uza mor belğim uza,
Gezemedim toza toza,
Kadım ahm İnce Hacı.
Ökürdüler yüze yüze.

Kadın bu ağdı tekrarlayıp tekrarlayıp söylediğini ve arkasından hıçkırıqlarla sesinin yavaş yavaş, kaybolup gittiğini birçok kimseler işitmiştir. Bunu bir yıl önce vefat eden köyümüzün ihtiyarlarından Rıza Ali'ye sorduğum zaman ihtiyar bana şu malumatı verdi:

«Elli, altmış sene önceleri olsa gerek. O zaman pek çok insan çete grupları halinde dağlarda yaşarmış. İşte bu çetelerden birisinde İnce Hacı isimli birisi amcası oğlunun nişanlısını kaçırmış, bu meşum dağdaki uğursuz mağaraya sığınmışlar. Kız ve İnce Hacı

Kendisine çok acı ve bir menfa tesiri yapan bu memuriyetinde sıkılan şair gene teveküllü diyor ki:

Kudretler sahibî hallak-ı âlem,
Taktirimin neticesin hayr eyle.
Ahımdan acıdır levhile taleim,
Kurtar bu gusseden günüm şad eyle.

Son ömrümül gurbet ekle geçirme,
Yad ilerde ecel camın ıçırma,
Zalimlerin pençesine düşürme,
Her afattan bız kulların hüfz eyle.

Dim düşman bir taraftan hükm eder,
Borçlu dütülm gayet çekerm keder,
Ağıyor âlem ihtiyar mader,
İSMİYOK'a yarab sen imdat eyle.

(Devam edecektir)

birbirini evvelden beri sevyolarlarmış. Bunların takibine çıkan kızın kardeşi ve nişanlısı, bunları, bu uğursuz mağarada yakalamışlar. İnce Hacı'yı bir kasabın koyunu yüzdüğü gibi diri diri yüzerek öldürmüşler. Zavallı kıza da kurşuna dizmişler.

Bunların ölüsünü mağaranın önünde bulunan iki taşın arasına atmışlar ve üzerlerini kapatmışlar. Aradan bir kaç gün geçtikten sonra, burada gezen bir çoban bu iki sevdahının gömüldükleri yeri bulmuş ve, köye inerek haber vermiş. Köy halkı, bu iki ağdı buradan alarak köye getirmişler. İnce Hacı'nın annesi oğlu için bir ağıt yakmış. Her cuma günü mezarını ziyarete başlamış. Nihayet bir gün oğlunun ve kızın mezarı başında oğlu için yaktığı ağdı söyleye söyleye çıldırıp ortadan kaybolmuş.

İNCE HACI AĞIDI

Yaşa İnce Hacı yaşa,
Kuluncunu vermiş taşta.
Arkandan düşman geliyor,
Saklınu sılma boşa.

Küçük mese büyükle mese,
Gübi deşir kosa kosa,
Arkandan düşman geliyor,
Kaça İnce Hacı kaça.

Tatarlıda Kocahtıyık,
Hacım ora vardı mola.
Avın amsaş İnce Hacım,
Muradına erdi mola.

Uza mor belğim uza
Gezemedim toza toza
Kadım ahm İnce Hacım
Ökürdüler yüze yüze.

Kocahtıyık ve Tatarlı, Kadırlı ilçesine ait olan Çukurova'da bir mıntıkann ismidir. İşte bu iki sevgiliyi birbirinden ayıran, anneyi oğuldan, kızdı eden zavallı yufka yürekli annenin ölüsüne sebep olan, insafsız adamlar da bir çeteye karışıp hayatlarını dağlarda ormanlarda geçirmeye başlamışlar, onlar da kaşun dışı hareketlerle, kendilerini ister istemez kanun dışı yapmışlar.

Yabancı Görüşler:

TÜRK MİLLİ DANSLARI VE HALK MUSİKİSİ HAKKINDA

Belçikalı Mm J. Katie Bromham'ın Fikirleri

Yazan: Sadi Yaver ATAMAN

Yabancı ilim ve sanat müntesibi dostlarımız vardır ki, yıllık tatillerini geçirmek üzere memleketimizi ziyareti itiyad edinmişlerdir. Bunlardan biri de, Brüksel Muallim Mektebi musiki hocası ve koro seflerinden M. J. Katie Bromham'dır. Birkaç yıldır yaz aylarını memleketimizde geçirmekte ve bu ziyaretini memleketimizin kültür hayatı ile ilgili temaslara tahsis ederek bilhassa folklorumuzun musiki ve oyun kollarını tetkik etmektedir.

Bn. Katie, bu yıl da tatil aylarını memleketimizde geçirdi, birkaç gün evvel de memleketine döndü. Bu değerli dostumuzun bize ait intiba ve fikirlerini hülâsa olarak yazdığı faydalı buldum. Bize şunları söyledi:

«Türk Folklor Derneği ve Konservatuarımızın müteşekkiri olduğum yardımları ile oyun ve müzik folklorunuzu kısmen tetkik etmeğe fırsat buldum. Bizde, Şark musikisi deyince Arap musikisini bilirler. Ben bu musikiyi esas tutarak diyebilirim ki, sizin musikiniz Arap musikisine nazaran daha net, daha temizdir. Klâsik musikinizde bir form, bir usul var; fakat teknik bakımdan dinamizma yok; bunun aksı statiktir. Bazı klâsik müzik cümlelerini (Nay) da dinledim. Tamamıyla (Bach) ın cümlelerine benziyor. Sesde değil, fakat hislerde bir yakınlık var. Biçimdeki ve usuldeki sadelik, temizlik (Bach) a çok yakın; bu asıl (Nay) da dik-kate çarpıyor. Çünkü, (Nay) da bir şahsiyet oluyor. Diğer sazlarda bu ifadeyi bulmadım. Dinî musikiniz de beni çok sardı. Mevlid ve bu ayın içinde icra edilen musiki hareketlerini çok beğendim. Seslerinin vüs'atı ve kalitesi bakımından hafızalarımıza diyecek yoktur.

Bütün bunlara mukabil, folklorunuz çok zengin ve alâka çekicidir. Halk musikinizde bir esas, bir vuzuh ve dinamizma var. Çalgılar da çok çeşitli ve orijinal hususiyet taşıyorlar; refaketlerindeki canlılık ve hareketler bilhassa dikkati çekiyor. Görebildiğim dans ve oyunlarınızı çok cazip ve hareketli buldum. Figürleri sık sık değişen geçitleri ihtiva etmemekle beraber, âhenk, sürat ve ritm

itibariyle dünyanın en cazip danslarındandır. Bilhassa dramatik ve temsili unsurları kuvvetli bir vaka olarak seyrediliyor.»

Mm. J. Keti Bromham
(J. Katie Bromham)

M. Katie, geçen yıl kendisine verdiği bir kaç türkümülü korosuna geçtiğini ve konserlerde çok beğenildiğini ve alâka çektiğini söylemiş, halk musikinizin tonal hususiyetleri üzerindeki izahatımızı dinlettiğimiz örnekleri çok enteresan bulmuş ve şunları söylemiştir.

«Halk musikinizin bünyesindeki çok sesliliği keşfetmek güç değildir, ancak bu eski temleri alarak armonize etmek lazımdır. Dinlediğim bazı armonize edilmiş türkülerde, samimiyetle itiraf edeyim ki, sizin türkülerinizdeki asıl ruhu bulamadım. Kanaatimce bu temleri armonize ederken aşırı olan ruhun muhafaza edilmemesidir. Belçikada bunu yapıyorlar. Bizde Flaman ve Fransız folklorundan

Yurt İçin Ağlıyan Üç Benli Kız

Yazan: Ali Rıza YALGIN

Üç benli kız, deyinçe, bunu üç tane benli olan bir kız sanmayınız. Bunlar, her biri ayrı ayrı tesadüfen benli adını taşıyan kahraman üç Türk kızdır.

Benli kızın biri, 1799 da Napolyon'un Mısır'a saldırdığında, ikincisi 1829 yılında Ahıska'nın Ruslar tarafından yağma ve ısgal edildiği çağda, son kara bahtlı benli kız ise 1869 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupada yıkıldığı devri ve hâttıralarını yatan ve Belgrad'ın Sırp'lar tarafından zaptını hatırlatan Türk kızdır.

Bu kızlar sırasile Benli Hasibe (1), Benli Emine ve Benli Halime'dir.

Kadın erkek Türk halk şairleri, Türkiyede olmuş bitmiş bütün vakaları günü gününe tesbit etmek âdetini an'anevi bir surette bugün bile muhafaza etmektedirler. A-

Flaman kısmı daha eski ve zengindir. Bir Folklor Enstitümüz var; bu işlerle de uğraşmaktadır. Türkiyede dikkatimi çeken nokta, çok zengin bir folklor hazinesine malik olduğunuz halde bir Folklor Enstitüsünün bulunmamasıdır. Memleketler kültür münasebetlerini folklorlarıyla daha kolay ve daha verimli yapmak imkânını bulurlar. Meselâ, bizim bir çok memleketlerle kültür münasebetlerimiz vardır. Türkiye ile bu münasebetin tesis edilmemesi bir kayıp olsa gerektir. Biz, Türkiyenin terakki hamlelerini takdirdir karşılıyoruz, netekim ben bir kaç yıldır memleketinizi bu âlakanın verdiği heyecanla ziyaret etmekteyim. Gördüklerimi ve öğrendiklerimi, memleketimde verdim konferanslarla, radyodaki konuşmalarım ile elimden geldiği kadar vatandaşlarıma anlatmaktayım. Bu temasımla memleketimde derin alâka çektiğini söyleyebilirim.»

Memleketinde bir otorite olan Bn. Katie, memleketimizi bu sefer ki ziyaretinden daha yüklü ve mücehhez olarak döndüğünü söyleyerek, bir halk musikisi ve oyun ekibinin Belçikada yapacağı derin süksenin memleketlerimiz arasında verimli olabileceğini kültür münasebetlerinin iyi bir başlangıcı sayılacağını belirtti. Bu işle meşgul olacağını ve böyle bir ekibin Belçikayı ziyaretini çok arzuladığını ilâve etti.

nadolunun birçok yerlerinde evlenenlerin, benlerin bu suretle yazılmış türkü ve ağıtları na hâlâ rastlanmaktadır.

BENLİ HASİBE

Osmanlı tarihinin unuttuğu veya kaydetmiye tenezzül etmediği halk şairlerimizden bu dışı kaplan, Mısır'ın ısgal sırasında bakımsız kendinden Padışaha karşı nasıl emirler vermek cesaretini göstermektedir:

Heberin oldu mu Mısır elinden
Hayır kalmadı Kızdan gelinden
Kurtar şu Mısır'ı kâfir elinden
Koma halkımıza, asker gönder Hütkâran.
Acep suçunuz ne? Etmedik kusur,
Kız, gelin kalmada hepst de yedir,
Fransızın elinde kalır mı Mısır?
Yâhri Padışahım, yetiş Hütkâran,
Adını sorarsan Benli Hasibe
Ağhyarak ben diletik güllüme,
(Napoleon) stürülmeli ölüme,
Mısır'ı kaada yıka hütkâranım. (2)

BENLİ EMİNE

İkinci içli ve hicirlikli şair kızımızı ise, Ahıska için gözyaşı dökerken, bir taraftan da savaşa katılmış olduğunu not ettiğim türküsünde Çukurovanın Düziçi mıntakasında Gölsünde Çukurovanın Düziçi mıntakasında Gölsünde köyünde Aşık Kir İsmail'den dinledim:
Kır İsmail, Benli Emine'nin ağıdını çalaçağı sırada sazını eline almadan önce:

— Benli Emine büyük bir kişi kızı imiş. Babası paşa, ağası beymiş. Ahıska'da saygı ile anılan bu soya Moskoflar kurt koyuna saldırır gibi saldırmışlar...

Dedi ve sazını göğsüne çekerek Köroğlu ağızla türküyü okumaya başladı:

İlk alışandan doğdu bir sarı yıldız,
Üç gün talih çaldım geceli, gündüzlü
Yazık defterde oniki bin kız,
Güzelleri tutsak giden Ahıska...

Kınlarını bir kuleda buldular,
Kulağınuzdan kitapınız aldılar,
Heptimiz bir tarala verdiler,
Padışahtan imdat bekler Ahıska...

Ahıska'nın ardıcağı dağ idi,
Bubam paşa, kardacağım bey idi,
Böyle olmadansa ölim yeğ idi,
Güzelleri tutsak giden Ahıska...

Adımı sorarsan Benli Emine,
Altın büzme takımdım koluma,
Yolumuz uğradı kanlı zuluma,
Padışahtan yardım bekler Ahıska.. (3)

BENLİ HALİME

Benli Halime'den 70, Benli Emine'den 50 yıl sonra, yani 1869 tarihinde yine bir felâketle karşılaşan üçüncü benli kızımız, bize Belgrad'ın Türkler elinden nasıl alındığını anlatıyor.

Belgrad'ın ısgal sırasında çok hakaretlere uğramış olduğu anlatılan Benli Halime, belki Türk kızlarının en kara bahtlılarından biridir.

Bu ağıdı bana yazdıran Adana'nın Yüreğir Ovası'nda Sırsın köyünden Huriye Bacı'dır. Huriye Bacı'yı bütün Çukurovalılar tanır.

Huriye Bacı, Kütük Bozdoğanlı Oymağın dan güzel sesli, tatlı dilli bir Türkmen anasıdır. Bu kadın bana Benli Halime'yi böyle anlattı:

— Belgrad adında bir kasabamıza külfar girmiş. Erkekleri, karıları kılıçtan geçirmiş. O zaman, orada bir Benli Halime kız varmış. Düşmanın yaptıklarını ağıtlamış. Ve, hazin sesile bozlak halinde okumaya başlamış:

Kaladan kalaya toplar atıldı
Topun şiddetinden güller tutuldu,
Belgradın güzelleri yeşil satıldı
İmdat Padışahım der de ağlar Belgrad.
Huriye Bacı, burada küçük bir izah yaptı:
— Oğlum, o çağlarda, adam alıp satmak âdeti varmış. Belgraddaki kızları hayvan satar gibi satmışlar. Tekrar okumaya başladı:

Ağşam olunca doğar da ayınen yıldız,
Geceler aşınca olur bir kara gündüz,
Belgradtan yeşil gitti onyedim kız,
İmdat Padışahım der de ağlar Belgrad..

Üç kız idik bir arada buldular,
Ayağı yain yaya taşta sürdüler,
Her birimiz bir küffara verdiler,
İmdat Padışahım der de ağlar Belgrad..

Anamın giydiği atlaş sayı,
Babam beni çarşı pazar arayı,
Yerim sorarsan kral sarayı,
İmdat Padışahım der de ağlar Belgrad..

Ulu camilerde namaz kılmamaz oldu,
Arik peşmelerde abdet ahamaz oldu,
Düşmanlardan ordumuz görünmez oldu,

İmdat Padışahım der de ağlar Belgrad..
Kilise deyli camileri döşetti,
Din İslamın avratlarını boğattı,
Kâfir kural bize zünhar kuşattı,
İmdat Padışahım der de ağlar Belgrad..

Adımı sorarsan Benli Halime,
Kâfir el uzattı konca güllüme,
Zehirli hançeri aldım elimde,
Uğruna gidiyom senin Belgrad..

Viyana muhasaralarına, Sivastopol meydan muharebelerine, Mısır ve Yemenin kızgın güllerine evlatlarını göndermesini çok iyi bilen Türk analarının oğulları kadar öz kızlarının da bu uğurda döğüşmesini ve intihar etmesini bilmiş olduklarını, bize, Hasibe, Emine ve Halime kız ne kadar güzel anlatmışlardır. Bu üç benli şair kızımız, Türk tarihinin kadın kahramanları arasında ebediyen, şan ve şerefle yad edilmek hakkını da bu suretle kazanmışlardır.

4. 10 1954

(1) Ustad Prof. Köprülü Fuat, vaktile İkdâm gazetesinde bu şair kadını Halime olarak takdim etmişti. Halbuki bu kızın adı, Hasibe'dir.

(2) Cankırı Tarihi ve Halkyatı kitabında Şeyhoğlu, buna benzer başka bir rivayet negetmiştir. Bakınız: Cİ. 2, Sf. 63.

(3) Bu kızın son mısralarını bazı âşuklar, (Padışahtan imdat bekler bu kızlar) şeklinde okumaktadır.

BAYBURT TÜRKÜSÜ

Yine güllün bardak içinde midir?..
Yavru keçilik şahana avuzunda mıdır?..
Mor menevşe yârin saçında mıdır?..
Benim dünyalardan şirin Bayburdum,
Ben Ferhat'ım, sen de ŞİRİN,
Bayburdum...

Yine ÇORUH deli deli akar mı?
Gönlere tıyar, evler yıkar mı?
Söyle Bayburt, yâr göz yaşı döker mi?
Benim gelimlerden şaklı Bayburdum,
Ben Kerem'im, sen de ASLI,
Bayburdum...

Ben gözümün senin koynunda açtım,
Kamattandım, senin bağında uçtım,
Aşk oldum, erdim, arattan geçtim..
Bütün bu ayrılık, söyle Bayburdum,
Ben Mecnun'um, sen de LEYLA,
Bayburdum...

TariK ORHAN

Çumranın Alan Köyünde Dügün

Yazan: Veli VAROL

Dügün, köylünün en canlı ve hareketli günlerini temin eden kutlu bir merasimdir. Dügünün bazan bir hafta sürdüğü olur. Fakat her halde dört gün tam devam eder.

Dügünden evvel kızın nasıl istendiğini izah edelim. Kız üç şekilde alınır. İkisi rıza ile, birisi kaçırılmak suretiyle olur. Rıza ile alınmanın biri, daha kız beşikte iken beşik kertmekle, beşiği kerten o kızı oğluna alacağını anlatmış olur. Kız büyüyünce o erkekle evlendirilir. Bu usul nadirdir. Rızanın ikincisi, kız ve erkek evlenme çağına gelince, oğlanın babası veya annesi kızın ailesinden isterler. Rıza olurlarsa söz kesilmiş olur ki buna bitirme derler. Yani falan adam oğluna, filânın kızını bitirmiş denir. Fakat bu sadece bir sözdür ve kız henüz tehlikededir. Kaçırılabilir. Ne zaman bir düğün veya bayram olursa, o vakit kadınlar ayrıca eğlenir ve oynarlar. İşte kadınların bu oyununa bitirilen kız da gelir ve oyuna çıkarılır. Bu sırada oğlanın annesi kızın başına bir çalık örter. Buna çalık atma denir. Bazan bu hâdise evvelce hiç söz kesilmeden de başkasına ait bir düğün veya bayram oyunlarında olursa da, bu gibi emri vakilerin adedi pek okadar çok değildir. Bu çalık atma vak'asından sonra kız resmen erkeğe nişanlanmış sayılır. Artık ona kimse yan bakmaz.

Şurasını da ilâve edelim ki kız erkeği istemiyorsa ya oyuna hiç çıkmaz veya çıksa bile başına örtülen çalığı kaldırıp atar. Lâkin buna da az rastlanır. Üçüncü şekil kaçırma'dır. Burada evvelce bir istenme veya çalık atma muameleleri yapılmamıştır. Delikanlı ya gözüne kestirdiği veyahut da çalığı reddetmiş olan kızın yolunu keser ve kaçıtır. Hemen yetişirler ve kurtarırlarsa ne alâ, kurtaramazlarsa o kız artık kendisini kaçırmanın olur. Bu hal bir mecburiyettir. Ama harici bir zor değil, kız ve kızın tarafından dahil olan bir mecburiyettir. Çünkü, şayet kız, kendini kaçırın erkeğe gitmezse başkasıyla evlenemez. Zira; köyde şöyle bir fikir zihinlere yerleşmiştir. «Başka birisinin elinin değdiği kız alınmaz.» İşte mecburiyet buradan gelmektedir. Bu sebepten olacak herhalde ka-

çırma ile evlenme yarı yarıyadır.

Asıl düğün, pazartesi günü başlar. Dügünün başladığı iki şekilde anlaşılır. Birisi oğlan evinin damına bayrak dikilmesidir. Eskiden bu bayrak ince bir sırığa al, yeşil, mavi, beyaz ince çalıklar bağlanmasıyla yapılırdı. Sırığın ucuna su kabağının boynunu keserek geçirirler. Onun içine de sarı, yeşil, kırmızı, mor, mavi... her çeşit renkte kâğıt şeritler takılıdır. Bugün onu kaldırdılar. Bunun yerine asıl bayrak konulmuştur. Eski bayrak, köylüler tarafından değil, hükümet tarafından kaldırılmıştır. Dügünün başladığını bildiren diğer hâdise de saç üzerinde ıslatılarak kavrulmuş bulunan nohudun bütün köye dağıtılmasıdır. İşte bu işlerin yapılmasıyla düğün resmen başlar. Bunlardan hemen sonra okuntu ile bütün köylü ve komşu köylerden tanıdıkları kimseleri okurlar. Okuntu demek davet ettikleri kimselere verilen hediyelerdir. Bunlar basma, pazen parçası (10-50 santim arasında), çalık, çay bardağı gibi şeylerdir. Bunlar ya ayrı ayrı verilir veya çok mühim bir yer olursa ikisi bir arada verilir. Okumak da davet etmek mânâsındadır.

Komşu köyler davet edildiği zaman onlar toplanırlar hep birlikte gelirler. Dügün olan köye yaklaşınca silâh sesleriyle gelmekte olduklarını anlatırlar. Bunun üzerine davet eden köyde düğün sahibinin adamları ve gelenler arasında tanıdıkları olanlar tarafından karşılanırlar. Karşılama için ötünde bayraktar, elinde bayrağı olduğu halde yürür. Köyün kenarında karşılanırlar. Her iki taraf da karşılaştıkları vakit bayraktar, bayrağı hafif sağdan aşağı indirmek ve yine hafif soldan yukarı kaldırmak suretiyle düğün sahibi namına onları selâmlar. Bu hareket aynı zamanda onlara hoş geldiniz demektir. Davetliler de buna silâh sesleriyle cevap verirler ve yine aynı seslerle köye girerler. Misafirler, köyün muhtelif odalarına dağıtılır. Gelenler, çok defa çalgı âletlerini ve orada bir âdet haline gelmiş olan oyun oynattıkları kadını da beraberlerinde getirirler. O akşam ve ertesi gün gelin alınmaya kadar, bazen de kadınların gelin yüzü eğlencelerine nazire olmak

üzere gerdek gecesinin sabahından ögle zamanına kadar neşe içinde, çalıp oynayarak eğlenirler.

Davet edilen köylüleri herhangi bir seveple karşılamaya gelemeyen köyün tanınmış şahsiyetleri ve düğün sahiplerinin akrabaları, okunanlar tarafından asılırlar. Bunları, niğin gelmedikleri usulen sorulur. Alınan cevap (ölüm hariç) inandırıcı görülmez. Bacaklarından yukarı asılır ve üzerine su dökülür. Ayrıca helva, tavuk v.s. gibi yiyecek bir şey istenir. Buna tâbi tutulan şahıs, fazla ısrar etmeden bunların icrasına müsaade eder ve istenilen yiyeceği de getirir. Bazan asan tarafından affedildiği olursa da yiyeceği muhakkak getirir.

Salıyı çarşambaya bağlayan gece kına gecesidir. O gece kadınlar düğün evine gel-

mek şartıyla bilâ istisna, çocuklardan uyumayıp bekleyenler, erkekler de nadir olmakla beraber bazan ellerine kına sürerler. Buna kına yakma denir. Şunu da belirtelim ki kına yakmadan evvel gündüz gelin temizlik yapar. Böylece gelin kına ile sürme ile ve zülüfleri kesilmek suretiyle süslenmiş olur.

Perşembe günü ikindi vaktine kadar son hazırlıklar yapılır. Yani gelini hazırlarlar. «Gelin hazırlığı şöyle yapılır. Bir kız başı vardır. Gelin hazırlamak onun vazifesidir. Gelinin başına allı pullu şeylerden süslenmiş bir fes giydirilir. Onun üstüne al bir krepe örterler. Bu krepe krep düşün derler. Diğer şalvar ve işliği de en ağır kumaş olarak kabui ettikleri kadife takımı, kıl - yünlü - takımı gibi kumaşlardan yapılır. Ayakkabısı da yenedir. Kızın ve erkeğin yakın akrabası ve arkadaşlarından gençleri de gelinin yanına veya ayrı arabalara binmek suretiyle ona refakat ederler. Gelin bazan ata bindirilir ve at bir başkası tarafından çekilir. Gelinin yüzü beline kadar inen al kreple örtülür. Ona refakat edenler ise beyaz örtü örtünürler ve yüzleri de açıktır. Bu suretle gelinin kim olduğu kolayca anlaşılır. Gelinle birlikte arabaya binenlere düğünçü denir. Bunlar ne kadar çok olursa gelin için okadar iyi olur. İleride onun düğününün büyüklüğü anlatılmak istenirse filân gelinin düğününde «şu kadar düğünçü binmişti» diye söylenir. Bu da o gelin için az şeref değildir. Bir gelin alayı şöyle başlar ve biter.

İkinci vakti olmadan evvel, erkek taraf bir, yerine göre yani zengin veya kalabalığın çok olmasına göre birden fazla keçi veya teke veyahut da koç keser. Bununla pilâv pişirilir. Bazan da bunun yanına fasulye, mevsimine göre başka yemeklerden biri veya pelte konur. Pelte, pekmez helvasının civik - sıvık - şeklindedir. Bunlar dam veya harman yerlerine serilmiş çullar üzerine sinilerle konur. Aynı akranda olanlar bir araya oturmak suretiyle yemek yenir. Bundan sonra 100-150 metre mesafeye bir tahta dikilir. Delikanlılar bu tahtaya kurşun atarlar. Kim vurursa onun silâhının ucuna kırmızı bir al bağlanır. Tahta vurulmadan yerinden kaldırılmaz. Aynı ameliye kız evinde de tekrar edilir. Burada da dikilen tahta vurulmadan gelin arabaya bindirilmez. Tahta vurulunca gelinin evden çıkarılması ve arabaya bindirilmesine sıra gelir. Yukarıda izah ettiğimiz gibi gelini kız başı

Bize gelen KİTAPLAR

★ Lütfullah Sami AKALIN: «Erzurum Bilmeceleri», Erzurum Lisesi Folklor Kolu Yayınları, No. 1. 120 sayfa, 200 kuruş.

★ Haşim Nezihi OKAY: «Âşık Dertli Divanı». Hayatı ve şiirleri. İstanbul Maarif Kitaphanesi. 112 sayfa, 125 kuruş.

★ M. Sadık YİĞİTBAŞ: «Herkesin Diş Kitabı». Diş sağlığında ana, baba ve okula düşen vazifeler. M. Sadık Yiğitbaşı, D.D.Y. Diş Hekimi, Balıkesir, adresinden temin edilir. 84 sayfa, 100 kuruş.

★ Mustafa KOÇ: «Isparta Halıcılık Al-bümü». Mustafa Koç, Çire Okulu Başöğretmeni Büyükkındos, Isparta, adresinden temin edilir. 72 sayfa, 100 kuruş.

★ Kâmil Nizam BİĞALİ: «Hayat Bilgisi Ünitelerine Uygun ŞİİRLER». Kâmil N. Biğalı Yeniçiftlik Öğretmeni, Biga, adresinden temin olunur. 64 sayfa, 60 kuruş.

★ Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı Yayınları, No. 1. «Kıbrıs Meselesi ve Türkiye». 48 sayfa, 50 kuruş.

★ Hulûsi TIRIŞOĞLU: «Kara Abdurrahman - Bizans Sarayında İlk Türk Kahramanı». Eser, Türkiye Yoksul Körleri Koruma Derneği, İstanbul, adresinden temin edilir. 128 sayfa, 250 kuruş.

Lâf Ebesi

denilen genç kızlar arasında en büyük kız hazırlar. Bu kız başı kendisine bir miktar bahşış verilmeden gelini bırakmaz. Ona bahşış verildikten sonra hiçkırıklar arasında gelin alınır ve arabaya bindirilmek üzere götürülür. Kapıdan çıkarken ve arabaya kadar harıçten götürülmesi için yakınları kilim ve sairre tutarak korurlar. Gelin arabaya binince hemen hareket edilir. Köyün içinde bir taraftan gidip diğer taraftan dönerek oğlanın evine getirilir. Bu gidip gelme esnasında delikanlıların bir kısmı tabancasını, bir kısmı tek, bir kısmı da gıfte tüfeklerini havaya atarlar.

Ayrıca düğünü daha canlı ve neşeli bir hale sokmak için orta yaşlılardan iki kişi oyun yaparlar. Bu da şöyle olur. Bunlardan uzun boylusu ve gevik olanı yüzünü siyah renge boyayarak arap olur. Kısa boylusu da karnına bir veya iki yastık bağlamak ve bir de sakal - bıyık takmak suretiyle koca (ihtiyar) olur. Arap, bunun muhafızıdır. Elinde bir deynekle koca'yı korur. Arap'ı kızdırmak maksadıyla halkın içinden birisi Koca'ya yaklaşır kaçırmak isteyince hemen Arap o adama hücum ederek deyneği ile vurmaya başlar. Bazan bu kaçma işini koca bizzat kendisi, başkasının arkasına saklanmak suretiyle hazırlar. O zaman da arap o kimseye hücum eder. Her hücumda çocuklar «—Arap geliyor, arap geliyor» diye gülüştürerek kaçırlar. Düğün alayı işte bu şen ve hareketli yürüyüşüyle köyün içini dolandır.

Diğer taraftan çocuklar da gelin arabasının önüne ip gererler. Gelin, yanında, bunlara, bu gibi hallerde verilme üzere basma parçalarından yapılmış keseler verir. Bu kese verilmeden araba ipi zorlayıp geçemez. Arabanın atları da, alı bağlanmak suretiyle süslenir.

Gelin, evin önüne gelirken damat tarafından karşılanır. Bu sırada gençlerden birisi damada yaklaşarak sade baruttan ibaret olan bir kuru sıkılı tüfeği yere doğru patlatır. Gelin arabada ise arabadan, attan inmeden güveyi dama çıkıp gelinin başına kavurulmuş nohut veya para atar. Bunları çocuklar toplar. Bu nohut veya para atılmadan gelin yere indirilmez. Gelin indikten sonra odasına götürülür - güveyi götürmez - yatsı namazına kadar kadınlar gelini görürler. Yatsı namazından sonra köy imamının duası arasında güveyi, arkadaşlarının yumruklarını yi-

ye yiye gerdeğe katılır. O gece, yine delikanlılar ve bilhassa damadın arkadaşları bacadan içeriye mendil sarkıtırlar. Damat da kendileri ne yiyorlarsa onlardan birer parça mendille doldurur ve çekmelerini işaret eder. Onlar fa çekerek ve mendilden çıkarılanları yerler. Bir de söyletmelik hâdisesi vardır. Aynı gece gelin konuşturulmadan cinsi münasebette bulunmaz. Gelini konuşturmak için güveyi, geline para, davar, sığır, tarla gibi şeylerden birini veya birkaçını verir. Bundan sonra gelin konuşur. İşte o gece verilen bu şeylere söyletmelik denir. Bu kadının şahsı malı olur. (Onda kimsenin hakkı olmaz. Bazı erkekler kurnaz olur. Hiçbir şey vermeden de konuşurur. Bu hususta Kara Dayı meşhurdur. Ertesi günü gelin yüzü gündüdü. O gün kadınlar b'ir evde veya avluda veya bir ev arkasında toplanarak gelini görürler. Bu aynı zamanda gelinin kızlığına ait yüz akını ifade eder ve anlatır.

Gelin bir hafta kadar başında al örtü ile dolandır. Bu suretle onun yeni gelin olduğunu hiç bilmeyen birisi dahi azlar. Şayet evlenen kız kız olarak değil de dul olarak evlenmişse ve kızı alan da bunu bilen düşmanı ise damadın evinin önüne kimse görmeden bir delik testi koyabilir. Veya eski saman dökülür. Bu bazan sırf düşmanlık için de yapılır. Bu takdirde gelinin kız olduğunu bilen güveyi o testiyle koyan kimsenin yalan söylediğini havaya bir silâh patlatılmakla anlatılmış olur.

Gerdek gecesi sabahı güveyi ile gelin erkenden kalkıp evvelâ erkeğin anasının babasının, sonra diğer akrabalarının ellerini öperler. Bunlar elerinden ne geçirir onu verirler. Kimisi davar, kimisi tarla verir. Buna el öpmelik denir. Onbeş gün sonra da kızın anasının babasının elini öpmeye giderler. Onlar da bir şey verirler.

Düğüne ait yazımıza son vermeden evvel düğüne takaddüm eden resmi işlerden de biraz söz edelim.

Evlenecek olanlar evvelâ hükümet tabibinin bulunduğu yere gidip muayene olurlar. Buna aşılama denir. Ondan sonra muhtara gelinir. Muhtar nikâhı kıyar. Çünkü köyde evlenme memuru muhtardır. Bundan sonra imam nikâhı olur. Burada hiç kimsenin duymayacağı şekilde kızın ve oğlanın en yakınlarından birer kişi kızın ve erkeğin vekili olurlar. Bu vekillik şöyle yapılır. Vekil olacak kimse yanında iki şahitle birlikte kızı - er-

(Anlatan: Hamza Çınar, o da Hıfı isminde bir ihtiyar kadından dinlediğini söylemiştir. Anlatılan yer: Şarkışa.)

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellâl iken, pira hamal iken, çocuklar babalarının beşiğini tıngır mungır sallarken, balta ile baş yülünür, kazma ile diş çekilir bir asırda. Bir tüfegim vardı çakmak-sız, tüfegim kundaksız, aldım ava çıktım. Bitmedik yavşanın dibinde, doğmadık tavşan eniğini gümbürtedip vurmudum mı ya.. Kes-tim, yüzdüm, altmış batman yağdı, fotinimin birini yağladım, birine yetmedi. Bir alay asker gelmiş, karınları ağ. Bunların karnını kim doyurur, ancak ben. Evre vardım neme seslendim:

— Nene?

— Ne var oğlum?..

— Ben bir alay askerinin karnını doyuracağım. Bana bir kazan ver dedim.

— Oğul, bir kazan var dipsiz, bir kazanım var kulpsuz, dedi.

Dipsiz kazanı aldım, gittim karavanayı pişirdim. Asker yedi iğti, karınları doydum. Kazanı alıp eve getirdim.

— Nene!..

kege gider. Tenha bir yerde - kızım - oğlum, Allah'ın emriyle Peygamberlerin kavliyle seninle ..... nın nikâhında beni vekil olarak kabul ediyor musun? Şunlar şahit olsun mu? diye iki şahidi gösterir. Kız veya oğlan da;

— Evet kabul ediyorum, olsunlar diye cevap verir. Bu sual ve cevap üç defa tekrarlanır. Ondan sonra imam çağırılır. Yine hiç kimsenin duymayacağı şekilde, vekiller ve şahitler huzurunda duasını okuyarak imam nikâhı kıyar. Nikâh kayırlık bilhassa hocanın «ben de nikâhlarımı kıydım» sözünün dışarıdan duyulmaması için etraf gözetlenir. Yani oraya yabancı bir kimsenin sokulmamasını temin ederler. Şayet birisi bu söz duyduğu anda ağzı açık bir bıçağı kapatırsa o bıçak açılmadan damat cinsi münasebette bulunamazmış. Buna bağlanma hâdisesi denir.

Bu şekilde yapılan evlenme tam evlenmedir. Fakat ne yazık ki hepsi böyle yapıyor. Sadece imam nikâhı ile iktifa ederek evleniyor.

Derleyen: Mehmet KALKANOĞLU

— Ne var oğlum?..

— Askeri doyurdum.

— Oğul kazanı yıka. Şu karşıda iki tane göl var, birinin suyu kurumuş, birinki hiç yok, dedi.

Gittim suyu yok gölde kazanı yıkadım getirdim.

— Nene!..

— Ne var oğul?..

— Kazanı yıkadım, bunu nereye koyayım?

— Getir rafa koy, dedi.

Rafa çıktım baktım bir selvi ağacı. Ağaca çıktım baktım altmış kilelik bir tarla. Onunu tavuğa, onunu horoza, onunu çulluğa, onunu kaza, onunu ördeğe, onunu da güvercin ektim, indim aşağı.

— Nene!..

— Ne var oğlum?..

— Ben açım.

— Vallahı oğlum evde un yok.

— Peki, dedim. Benim bir tarlam vardı gideyim bakayım. Gittim baktım tarla tam kıvamında. Orağı aldım bir yiğün biçtim. Sıcaktan terledim, yiğünün dibine uzandım. Yanımdan bir tilki geçti.

— Ulan Tilki, sen benimki gibi nemli bir adamın yanından nasıl geçersin? dedim, orağı peşinden attım. Tilkinin kıcına saplandı, tilki kaçtı orak biçti, tilki kaçtı orak biçti, tilki pisledi orak düştü, ekin de böylece bitti. EE.. ne yapalım? diye düşündüm. Ekin harmana indirdi. Bir atım vardı uyuz. Vurdum gitmez, çaldım ömez. Nalı kırıldı vururken, gözümün çığı gitti. Ben gözümü oğalarken rüzgâr savurdu. Bir dağarcığı buğdayı doldurdum, doğru değirmene.

— Ey değirmenci?

— Ne var?

— Ben buğday getirdim. Şu içerdeki çuvalları dışarı çıkar, dedim.

Değirmenci çıkardı. Dağarcığı nereye asmalı? diye telâşa düştüm. Nihayet idareliğe zor belâ asabıldık. Bir de baktım değirmenci lavaş yapıyor, her biri benim boyumda.

— Değirmenci ku lavaşları kim yiyecek?

— Oğul, Kim yalanı çok söylerse o, dedi.
— Peki, dedim. Ben yalanı çok söylerim, dedim, başladım. Benim bir babam vardı sırça parmağı ile değirmenin taşlarını dönderirdi. Denizin kıyısına kabak ekerdi babam. Kabağın teveği bir baştan öbür başa kol atardı. Devletin askerleri üstünden köprü diye geçerdi. O yalan bu yalan fili yuttu bir yılan, karıncaya binip de deveyi kucığına alan. Heybeden camuzum düştü gördün mü? Değirmenci çörekleri bana verdi, eve getirdim. Nenem beni görünce telaşla seslendi:

— Oğul baban dünyaya geldi, çarşıya git de yüz paralık hiç getir, dedi. Çıktım yola, unuttum ne istediğini nenemin. Tekrar eve döndüm, sordum:

— Nene ne alacaktık?

— Oğul hiç, dedi, hiççç.

Unutmamak için hiç hiç diye diye yola tekrar koyuldum. Yolda bir balıkçı sahilde balık avlıyordu. Tor'u attı hiç çıkaramadı. Ben de hiç hiç diye oradan geçerken geldi kulağımın dibine bir hıdayı sille vurdu:

— Ağa niçin vurdun bana, canım kurban olsun sana, dedim.

— Niye vurmuyacağım sana. Hiç hiç diyeceğine üçü dördü birden desene, diye çıkıştı. Ben üçü dördü birden diye yola devam ettim. Bir cenaze geçiyordu yoldan, cenaze alayından bir adam ayrılıp geldi boynuma bir sille vurdu:

— Ağam niçin vurdun bana? deyince:

— Niçin vurmuyayım pezevenk, üçü dördü birden diyeceğine Allah rahmet eylesin de.

Allah rahmet eylesin diye giderken çarşıya geldim, bir köpeği öldürmüşler. Belediye süpürgeci bacağından tutmuş sürüklüyordu. Süpürgeci geldi kulağıma bir tokat vurdu:

— Neden vurdun ağam? deyince:

— Neden vurmuyacağım, Allah rahmet eylesin diyeceğine, Tu.. piş mahlûk, kokmuş, de diye çıkıştı. Bu sözleri tekrarhyordum,

Abonelerimize

Dergimize yıllık abone olan sayın okuyucularımızın geçen yıl aboneleri 60 cı sayımızda -4 ay önce- sona ermiş bulunmaktadır.

Sayın abonelerimizin, yeni yıl yani 61 ilâ 72 cı sayılarımıza ait abone bedellerini bir an önce lütfetmelerini, abonelerini devam ettirmek istemiyen okuyucularımızın da, keyfiyeti bir mektupla bildirmelerini rica ederiz.

Dergimiz, abonelerinin ve okuyucularının artması ve ilgileri sayesinde yaşamakta, daha temiz ve güzel basılması imkân dahilinde girmektedir.

Dergimize abone olunuz, abone kaydediniz.
T. F. A.

yolum hamam önünden geçiyordu, kadınlar hamam yapmış çıkıyorlardı. Tu pis mahlûk, kokmuş, deyince mis gibi kokan bir hanım geldi, bana bir tokat vurdu. Sebebini sorunca:

— Oh.. Ne güzel olmuş desene, diye o da çıkıştı. Bir dar sokağa girdim esnaf kavga etmiş, biri birisinin kulağını koparmış, oh ne güzel olmuş, diye geçerken birisi gelip suratıma bir tokat vurdu. Sebebini sormaz mıyım birader. Oh ne güzel olmuş diyeceğine çek uzasın, kopmasın, de diye o da beni azarladı. Bu sözü tekrarlıyarak yola devam ettim. Bir saraç dükkânına rasladım. Herif deriyi çekiyor koparamıyordu. Çek uzasın kopmasın derken kalkıp bana tokat vurdu. Çek uzayıp kopmasın diyereceğine hayır dua et dedi, Benim kafam karışmış nenemin istediğini unutmuştum.

Hikâyedir bunun adı, söylemekle çıkar tadı.

SÖZLÜK: Yüllünür: Kazanır, Yavşan: Bir nevi ot, Kile: Ondört ruplağı, Çungı: Kıvılcım, Lavaş: Çörek ekmeği, Tor: AŞ.

Senelik aboneli
300, altı aylık
aboneli 150
kuruştur.

Yurd dışı senelik
abone 2 dolardır.

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Adres değiştirmeler
hiçbir şart ve ücrete
tabii değildir.
Basılmayan yazılar
talep vukuunda
iade edilir.
EKİCİGİL MATBAASI

Adres: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak, No. 17 - İstanbul

Türkiye İş Bankası

Şubelerinde İhracat Çekilişi

1. Çekim 2. Çekim 3. Çekim

1. Çekim 2. Çekim 3. Çekim

1. Çekim 2. Çekim 3. Çekim

1. Çekim 2. Çekim 3. Çekim

1. Çekim 2. Çekim 3. Çekim

1. Çekim 2. Çekim 3. Çekim